

Blendow Lexnova Expertkommentar - Offentlig rätt, maj 2012

EU-förordning föreslås ersätta personuppgiftslagen

EU-kommissionen lämnade i slutet av januari i år ett förslag till en ny EU-förordning om behandling av personuppgifter som nu förhandlas av EU:s medlemsstater. Om förslaget genomförs, kommer EU-förordningen att bli direkt tillämplig i Sverige och ersätta personuppgiftslagen (1998:204). De många så kallade särskilda registerförfattningarna som gäller för myndigheter skulle då också behöva ses över och anpassas.

Förslaget från EU-kommissionen är mycket omfattande. Förutom förslaget till EU-förordning, KOM(2012) 11 final, läggs också ett förslag till ett EU-direktiv om myndigheters behandling av personuppgifter för brottsbekämpning, KOM(2012) 10 final. Hela lagstiftningspaketet med tillhörande dokument omfattar mer än 400 sidor, där bara själva förordningstexten är på över 80 sidor med 91 artiklar och 139 inledande punkter med förklaringar.

Den föreslagna EU-förordningen är avsedd att ersätta det nuvarande EG-direktivet om behandling av personuppgifter (95/46/EG), som personuppgiftslagen bygger på. En EU-förordning är till skillnad från ett direktiv direkt tillämplig i alla medlemsstater utan mellankommande lagstiftning. En bakgrund till förslaget är att kommissionen har noterat att medlemsstaterna på flera punkter har genomfört det nuvarande EG-direktivet i sin lagstiftning på olika sätt. Det innebär hinder för företag och koncerner som har verksamhet i flera medlemsstater. Det nuvarande EG-direktivet antogs just för att förbättra funktionen av den gemensamma marknaden genom att låta personuppgifter flöda fritt, men det har alltså inte lyckats fullt ut. Nu har EU också fått makt att besluta bindande regler just för att skydda enskilda vid behandling av personuppgifter.

Den föreslagna EU-förordningen innehåller i förhållande till det nuvarande EG-direktivet en mängd förtydliganden och tillägg. Det gäller till exempel förutsättningarna för att lämna ett giltigt samtycke till behandling av personuppgifter. Enligt min mening kan de förtydliganden som föreslås inte direkt tas till intäkt för att det nuvarande EG-direktivet och därmed den svenska personuppgiftslagen har samma innebörd. Det är EU-domstolens uppgift att tolka det nuvarande EG-direktivet, och kommissionens förslag till förtydliganden får ses som en partsinlaga.

Det föreslås också flera helt nya regler. Bland annat föreslås det att en rätt att bli bortglömd införs. Den registrerade ska, till exempel när felaktiga personuppgifter har spritts, kunna begära att den personuppgiftsansvarige raderar dessa och gör allt som är rimligt för att underrätta utomstående när uppgifterna har offentliggjorts, till exempel på internet. Det föreslås vidare en rätt till så kallad uppgiftsportabilitet. En registrerad som har lagt in uppgifter om sig själv på en internetjänst såsom Facebook ska till exempel på begäran ha rätt att få sina uppgifter överförda till en annan tjänst. Den registrerade ska också kunna få ut sina uppgifter i ett behändigt format så att han eller hon själv kan använda uppgifterna, till exempel fotografier. En annan nyhet är att den personuppgiftsansvarige genast själv ska anmäla till tillsynsmyndigheten när det har skett ett så kallat personuppgiftsbrott, till exempel ett intrång av en hackare. Också de berörda registrerade som kan drabbas ska underrättas.

Eftersom det vid en EU-förordning inte får förekomma någon genomförandelagstiftning på nationell nivå, måste personuppgiftslagen upphävas om förslaget antas. I Sverige har vi också ett omfattande system med så kallade särskilda registerförfattningar för främst myndigheters behandling av

personuppgifter. Det brukar uppskattas att det finns över 200 sådana registerförfattningar. Systemet med särskilda registerförfattningar ses för närvarande över i syfte att göra det mer enhetligt (dir. 2011:86). Frågan är vad som händer med alla dessa registerförfattningar med specialanpassade regler om förslaget till EU-förordning antas.

Såvitt jag kan förstå finns det inget i unionsrätten som hindrar en medlemsstat att bestämma att statens egna organ inte ska ägna sig åt all behandling av personuppgifter som en EU-förordning skulle tillåta. Det innebär att vi för statliga och kommunala myndigheters behandling av personuppgifter skulle kunna ha kvar ett system med särskilda registerförfattningar som i förhållande till EU-förordningen inskränker möjligheterna till behandling. Myndigheternas registerförfattningar måste dock under alla förhållanden ses över och anpassas. De utgår nämligen från personuppgiftslagen som alltså måste upphävas. Det måste också ses till att bestämmelserna i registerförfattningarna inte tillåter något som inte får ske enligt EU-förordningen.

I vissa fall, till exempel vid hälso- och sjukvård, socialtjänst och kreditupplysningsverksamhet, gäller särskilda registerförfattningar för privat verksamhet. Det lär vara otillåtet enligt unionsrätten att genom nationell lagstiftning hindra privata aktörer från att göra det som är tillåtet enligt en EU-förordning. Liksom det nuvarande EG-direktivet skulle en EU-förordning alltså innebära en rätt att behandla personuppgifter som medlemsstaterna inte får inskränka.

På flera punkter förutsätter eller tillåter den föreslagna EU-förordningen emellertid nationell lagstiftning i vissa avseenden, till exempel när det gäller sådan behandling av personuppgifter som är nödvändig för att fullgöra rättsliga förpliktelser. Det finns alltså ett visst utrymme enligt den föreslagna EU-förordningen för kompletterande nationell lagstiftning.

Den föreslagna EU-förordningen innehåller en rad bemyndiganden för EU-kommissionen att besluta om förtydliganden och annan kompletterande reglering som i praktiken kan få stor betydelse för hur betungande förpliktelserna enligt förordningen blir för de personuppgiftsansvariga. Det kan antas att den makt som enligt förslaget ges åt kommissionen kommer att diskuteras särskilt ingående under de förhandlingar som nu inletts. I många fall handlar det nämligen om överförande av makt från medlemsstaterna och dess tillsynsmyndigheter till kommissionen.

I en förklaringspunkt i förslaget till EU-förordning sägs det på motsvarande vis som i nuvarande EG-direktiv att förordningen gör det möjligt att vid tillämpningen av bestämmelserna i den ta hänsyn till principen om allmänhetens rätt att få tillgång till allmänna handlingar. I Sverige har vi som bekant gjort ett uttryckligt undantag i personuppgiftslagen för myndigheternas skyldigheter enligt offentlighetsprincipen. När det gäller behandling av personuppgifter som är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse såsom skyldigheterna för myndigheter enligt offentlighetsprincipen är det i och för sig tillåtet med nationell lagstiftning enligt förslaget till EU-förordning. Men det krävs då enligt förslaget att den nationella lagstiftningen uppfyller ett mål av allmänt intresse och dessutom respekterar det väsentliga innehållet i rätten till skydd av personuppgifter och är proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Det återstår att se om vår offentlighetsprincip klarar en bedömning enligt en sådan bestämmelse. Sveriges riksdag har i ett motiverat yttrande till EU ansett att förslaget till förordning inte är förenligt med den så kallade subsidiaritetsprincipen (2011/12:KU25).

Sören Öman

Vice ordförande Arbetsdomstolen, föreståndare för Stockholm Centre for Commercial Law vid Stockholms universitet.